

Roma Mimarlığı: Ders 17 Transkript

31 Mart, 2009 << [geri](#)

1. Bölüm. Via Appia'da Annia Regilla için Yapılan Tuğla Mezar

[00:00:00]

Profesör Diana E.E. Kleiner: Günaydın. Iulius Caesar zamanından bu yana Romalı hükümdarların dünyanın en büyük yapılarını inşa etmeleriyle öğündüklerini gördük. Caesar'ın Mars Tağınağı'ndan dünyadaki en büyük Mars tapınağı olarak bahsedildiğini hatırlayacaksınız. Aynı şeyi Domitianus'un Palatinus Tepesi'ndeki sarayında, Traianus'un devasa forumunda, Hadrianus'un o zamana kadar yapılmış en büyük, en geniş kubbesinde de, -- ki, bu kubbenin bugün bile Roma'daki en geniş çaplı kubbe olduğunu söyledik -- ve yine Hadrianus'un Tivoli'deki villasında gördük. Ve bunlar sadece seçtiğimiz örneklerdi. Bugün büyük güzelse, daha büyüğün daha güzel olduğunu; Nero ile Domitianus gibi bir megaloman olan Caracalla'nın da o zamana kadar yapılmış olan en büyük imparatorluk hamamını yaptırdığını göreceğiz. Bugün bu hamam yapısından söz edeceğiz; siz de bunun gerçekten her anlamda büyüleyici ve devasa olduğunu göreceksiniz. Bugünkü dersimizi bu hamam yapısıyla bitireceğiz ama ona gelmeden önce birlikte Roma'nın M.S. 2. ve 3. yüzyıl mimarisine bakacağız. Bu dönem mimarlığının ister özel, ister kamu veya ister mezar mimarlığı olsun oldukça çeşitli olduğunu göreceksiniz.

Derse, geçen sefer gördüğümüz konuları hatırlatarak başlamak istiyorum. Geçen ders, Ostia'yı; Roma'nın liman şehri olan Ostia'yı tüm yönleriyle yani kamu ve sivil yapılarıyla, ticari kuruluşlarıyla görmüştük. Dersin sonunda da Ostia halkının mezarlarının bulunduğu Isola Sacra'ya gitmiştik. Perdede buradaki mezarlardan tekrar iki örnek görüyorsunuz. Betondan yapılmış olan bu Isola Sacra mezarlarının dışı tuğla kaplıydı. Buraya Ostia'da yaşayan meslek sahibi insanlar, ticaretle uğraşan insanlar gömülmüştü. Tuğla kaplı betondan yapılmış bu mezarların içinde beşik veya geçme tonozlar vardı.

Burada gördüğünüz gibi, mezarlar tuğla kaplıydı. M.S. 2. yüzyılda, dediğimiz gibi tuğlanın kendi başına da çok gösterişli bir kaplama malzemesi olduğu fikri yaygınlaşmış ve yüzeylerde bu inanılmaz güzellikteki malzeme, *stucco* ile kaplanmadan, açık bir şekilde kullanılmıştı.

Bu mezarların kapıları traverten pervaz ve lentolarla çevrelenmişti; ortada da bir yazıt vardı. Küçük yarık pencereler, en tepede de bir alınlık yer alıyordu. Augustus Dönemi'nin mezar mimarlığında büyük bir çeşitlilik olduğunu görmüştük. Piramit biçimli olanlar; yuvarlak olanlar; Eurysaces Mezarı gibi bir fırıncıya gönderme yapan mezarlar vardı. M.S. 2 yüzyıl mezarlarında hala belli bir ölçüde çeşitlilik olsa da özellikle, burada

gördüklerimiz gibi ev tipi mezar olarak bilinen tek tip bir mezar yaygın olarak kullanılmıştı. Dikdörtgen biçimli, kutu şeklindeki bu mezarlar bir eve çok benziyordu. Yaşayanların evi ile ölülerin evi arasındaki yakın ilişkiden bu sömestr boyunca defalarca söz ettik. Evet, geçen ders sözünü ettiğimiz konular bunlardı.

Bugünkü konuya, M.S. 2 yüzyılda Ostia'da ve Isola Sacra'da gördüğümüz ev tipi mezarları, Roma'da da gördüğümüzü söyleyerek başlamak istiyorum. Bunların bazıları Ostia'dakilerle benzer sosyal statüye sahip kişiler tarafından yaptırılmıştı; ama bazıları daha elit insanlara aitti. Göstermek istediğim ilk örnek, daha elit bir kişi tarafından yaptırılan ev tipi bir mezardır. Bu Roma'daki Annia Regilla Mezarı'dır. Ünlü Via Appia yani Appia Yolu üzerinde bulunan mezar, yaklaşık olarak M.S. 161 yılına tarihlenir. Bu örnekte mezarı kimin yaptırdığını biliyoruz; hatta size nasıl biri olduğunu bile gösterebilirim. Perdenin sağında gördüğümüz bu adam, Herodes Atticus. Herodes Atticus aslında bir Yunandı. Atinalıydı ve imparatorluğun Yunan tarafından gelmişti. Hayatının büyük bir bölümünde Atina'da yaşamış ve burada gördüğünüz, bugün hala ayakta olan ünlü konser salonunu yani Odeionu inşa ettirmişti. Burada Odeionun çatısının korunmamış olduğunu görüyorsunuz. Burası aslında üstü kapalı konser salonlarından yani Odeionlardan biriydi. Atina Akropolis'inin eteklerindeydi. Akropolis'i elbette, öncelikle M.Ö. 5. yüzyıldaki büyük mimari eserleri ile tanıyoruz

Bu, 2. yüzyılda Herodes tarafından yaptırılan bir Roma yapısıdır. Gördüğünüz gibi, Akropolis'in eteklerinde ve çok iyi korunmuş durumda. Aslında Herodes Atticus Odeionu'nun günümüzde bu kadar ünlü olmasının nedeni Yiannis'in orada "Live at the Acropolis" konserini vermiş olmasıdır. Yiannis'in müziğini sevmesiniz bile, konser sırasında bu sıradışı antik yapının mükemmel avantajlarından çok iyi bir biçimde yararlanılmış olması bakımından çok ilginç bir konser; videosu izlenebilir. Her neyse, sadece Atina'da değil, imparatorluğun birçok yerinde bağlantıları olan Herodes Atticus, kendisini Roma senatörü seçtirmeyi başarmıştır. Yeni görevi nedeniyle Atina'dan ayrılıp Roma'ya taşınmış, karısı Annia Regilla ile Roma'da bir yaşam kurmuştur. Ama ne yazık ki, Annia Regilla Roma'da ölür. Herodes onu Atina'da değil, Roma'da gömmeye karar verir ve karısının öldüğü yıl olduğu tahmin edilen M.S. 161 yılında Via Appia üzerinde onun için bir mezar yaptırır.

Burada bu mezarı görüyoruz. Burada gördüğünüz mezarın–oradan çok sayıda model gördüğümüz için olasılıkla siz de anlamışsınızdır – Roma'da, EUR'daki Museo della Civiltà Romana'daki modeli. Burada Annia Regilla Mezarı'nın modelinden iki görüntü var; birinde mezarı önden görüyoruz; diğerinde ise, yüzünüz mezara dönük durduğunuzda sol tarafını görüyoruz. Bu model nasıl bir yapıdan söz ettiğimiz konusunda çok iyi bir fikir veriyor. Burada, gerçi evden çok bir tapınağı andırıyor ama yine de

Ostia'dakilerden pek de farklı olmayan bir yapıyla karşı karşıya olduğumuzu açık bir şekilde görüyoruz.

Bunun aynen tipik bir Roma tapınağı gibi görüldüğü hemen fark ediyorsunuz. Yüksek bir podyum üzerinde olduğunu, derin bir portikosu ve bu portikoda bağımsız sütunları olduğunu görüyorsunuz. Ön cepheye vurgu yapan tek bir merdiveni var. Girişteki bağımsız sütunlar da bir alınlığı destekliyor. Bunu, ne olduğu söylemeden size gösterip, "Bu ne tip bir yapıdır?" diye sorsaydım, eminim tapınak derdiniz. Haklı da olurdunuz, çünkü daha ziyade bir tapınağa benziyor. Ama bu, burada gördüğünüz gibi tapınak şeklinde bir mezar yapısıdır. Mezarın yan tarafında da sözünü ettiğimiz aynı özelliklerin olduğunu görüyorsunuz. Bu resme tekrar bakmayacağız, onun için hazır önümüzdeyken, birazdan daha büyütülmüş olarak göreceğimiz bir ayrıntıdan söz etmek istiyorum.

Mezarın sol tarafında mimarın girintili çıkıntılı bir cephe oluşturduğunu; burada iki tane uzun niş yapıp, içlerine birer sütun yerleştirdiğini görüyoruz. Bu pek olağan bir uygulama değil. Diğer yüzde böyle bir şey yok, mezarın sadece bu tarafında var. Mimar bunu neden yapmış? Bu belki mezarın duruş açısıyla, yoldan görünümü ile ilintiliydi. Belki biraz eğri bir konumdaydı ve yoldan geçenler sadece ön cepheyi değil, bu kenarını da görebiliyordu. Bu nedenle de, yapının bu tarafındaki sütunlarını belirginleştirmek istedi. Fakat belki de sadece bir farklılık yaratmak içindi. Mimar ya da işveren diğer mezarlarda olmayan bir şey yapmak istemişlerdi. Bu noktaya birazdan döneceğim.

İnşaat tekniği açısından hepsinden daha önemlisi, bu beton yapının, aynen Ostia'da gördüğümüz gibi açıkta bırakılmış tuğlayla kaplı olmasıdır. Ostia'dakiler gibi, bunda da tuğlanın estetik olanaklarını dokusunu olduğu gibi bırakarak ya da değiştirerek; renklerle oynarak; kırmızımsı ya da daha sarımsı tuğlaları zıtlık yaratacak şekilde düzenleyerek sonuna kadar değerlendirmişler. Bunlara, birazdan göreceğimiz gibi, *stucco*yla meander deseni gibi belli dekoratif ayrıntılar, pencere çevrelerine süsler eklenmiş. Ama sütunlar mermerdir. Sütunların mermer olması Ostia'da görmediğimiz bir özelliktir.

Bu mezarın günümüzdeki görüntüsü. Portiko çok iyi korunmamış; oradan gösterebileceğim bir kalıntı yok. Ama bu fotoğrafta da gayet net bir şekilde gördüğünüz gibi, yapının geri kalanı ayakta ve yine gördüğünüz gibi hakikaten iyi durumda korunmuş. Beton bir yapı. Tuğla ile kaplanmış. Tuğla yüzey görünür durumda bırakılmış, tuğlanın kendi güzel dokusu değerlendirilmiş. Daha önce de tanımladığımız gibi, farklı renklerdeki tuğlaların birbiriyle oluşturduğu zıtlık; *stucco*yla yapılmış meander desenleri; pencerelerin çevresinde, birazdan göreceğimiz gibi, çok şık *stucco* bezemeler; yüksek bir podyum, burada hepsini görebiliyoruz. Çok sıradışı bir yapı.

Burada sanırım, en azından kültürel anlamda not etmeye değer ilginç bir nokta var. Bu mezar, Roma'da dönemin en varlıklı adamlarından biri tarafından karısı için yaptırılmış bir mezardır. Ama buna rağmen genel estetik bakımından, Ostia'da çalışan insanlara ait olduğunu gördüğümüz mezarlara çok benzemektedir. Yani bu da beton bir mezardır; bu da ev ya da bu örnekte bir tapınak tipindedir; bunun da kaplamasında tuğla kullanılmış ve tuğla olduğu gibi, görünürde bırakılmıştır.

iki ayrıntı daha. Burada yine, Ostia'dan daha önce sözünü ettiğimiz depo binasını yani Horrea Epagathiana'yı görüyoruz. Bu da Roma'daki Annia Regilla Mezarı'ndan bir ayrıntı. Sanırım ne demek istediğimi anlıyorsunuz. Tuğlaların farklı renklerde oluşu, kırmızımsı ve sarımsı tuğlaların birlikte, zıtlık yaratacak şekilde kullanılmış olması; *stucco* bezemeler. Burada başlıktaki volütler *stuccodandı*. Hatırlayacağınız gibi, bu depo binasındaki başlıkların en ilginç özelliği, bunların tuğladan yapılmış olmasıydı. Bu onlardan biri değil, ama size onlardan birini göstermiştim. Orada başlıktaki akanthus yapraklarının tuğlayla şekillendirilmiş olduğunu, ardından *stuccodan* yapılan volütlerin eklendiğini görmüştünüz. Annia Regilla Mezarı'nda da aynı şeyi görüyoruz. Sanırım, burada net bir şekilde görebiliyorsunuz. Akanthus yapraklarının alt kısımları tuğladan yapılmış, ardından *stuccodan* kıvrımlı kısımlar ve çiçekler gibi bazı ayrıntılar eklenmiş. Burada da yine Ostia'daki depo binasında olduğu gibi, pencereler etrafında da çok gösterişli bezemeler olduğunu görüyoruz.

Annia Regilla Mezarı'ndan iki ayrıntı daha. Burada biraz önce sözünü ettiğim gibi, mimarın mezarın sol tarafında iki yerde uzun nişler oluşturup bunların içine birer sütun yerleştirmiş olduğunu görüyorsunuz. Bu özgün bir uygulamadır, Roma mimarlığında bunun başka bir örneğini bilmiyorum. Burada yine konu mezar mimarlığı olunca işverenin, mimar yapabildiği sürece istediği her şeyi yaptırabildiğini görüyoruz. Bu yapılar biçimsel olarak oldukça kendine özgü bir mimariye sahip olabilir. Burada sadece içine sütun yerleştirilmiş nişler yok. Sütunlara ve bu sütunların kaidelerine dikkatle bakarsanız, bunların da yuvarlak olmadığını görürsünüz. Hem sütunlar hem kaideler çokgendir. Yani Annia Regilla Mezarı'nda kendine özgü uygulamalar var.

Sonuç olarak, burada iki önemli nokta söz konusu. Biri, mezar mimarlığında tuğla kaplı betonun Roma toplumunun hem en üst hem alt sosyal sınıflarınca estetik bulunan bir uygulama olduğunun açıkça görülmesidir. Bu sadece Roma için değil, Ostia için de geçerliydi. Ama aynı zamanda mezar mimarlığında bireyselliğin, sıradışı farklılıkların da önemsendiğini görüyoruz. Roma mimarlığının başka tip yapılarında belki mümkün olmayacak bu tip yaklaşımlar, mezar mimarlığında mümkündür. Bu yapıda da bu özgürlüğün sonuna kadar kullanıldığını görüyoruz. Birkaç ayrıntı daha. Burada Annia Regilla Mezarı'ndan bir niş görüyoruz. Aynı zamanda meander motiflerini ve pencerelerin etrafındaki özenli bezemeleri

de görüyoruz; pencerelerin etrafında bir çerçeve, üstünde de iki tarafında bu harika spiral volütler olan, dışa taşkın bir eleman var. Ostia'da gördüklerimize çok benzer şeyler.

Burada Ostia'daki depo binası Horrea Epagathiana'nın avlusundaki nişi tekrar görüyoruz. Burada da gördüğümüz gibi, *stuccodan* yapılmış duvar ayakları, tuğladan üçgen, baklava dilimi desenler gibi benzer özellikler vardı. Annia Regilla Mezarı'nda da aynı yaklaşım geçerlidir. Roma'daki bu mezarda, niş üzerine yerleştirilen alınlığa dikkatle bakarsanız, burada dışa taşkın bir entablatur olduğunu görürsünüz. Burada sütunların olması gerektiği yeri görüyorsunuz. Nişin iki yanında olasılıkla, bu örneğe benzer şekilde sütunlar vardı. Ama alınlığa yakından bakın; sütunların üzerinde taşkın bir entablatur var ama ortada yer alan üçgen alınlık geriye çekilmiş. Geleneksel mimari öğelerle bu şekilde oynamak, daha önce de belirttiğimiz gibi, Roma mimarlığında görülen barok eğilimin bir özelliğidir. Gelecek derslerimizden birini tümüyle Roma mimarlığında, sadece Roma'da değil, tüm imparatorlukta, özellikle de eyaletlerde görülen bu barok eğilime ayıracağız ve cephelerdeki bu tip girintili çıkıntılı canlı hareketliliğin barok yaklaşımın bir parçası olduğunu göreceğiz.

Yine mezarın kendisini görüyoruz. Bir de bu çok ilginç; başlarının üstünde başlık ya da burada daha ziyade vazo görünümü objeler taşıyan bir çift kadın heykelini göstermek istiyorum. Bunlar M.Ö. 5. yüzyılda Atina'da Erectheion'da, daha sonra Augustus Forumu'nda ve Hadrianus Villası'da Serapeum çevresinde gördüğümüz karyatidlere çok benziyor. Fakat bunlar diğerleri gibi, Atina'dakilerin kopyası değil; ama onları çağırıştırıyor. Bunlar biraz daha gündelik bir duruş sergilemektedir. Bunlara ne zaman baksam, bana bir kokteylde, ayakta, İtalyanların bilinen, alışıldık jestleriyle sohbet eden iki kadını hatırlatırlar. Burada onları böyle tavır içinde görüyoruz. Ama olasılıkla bunların da kökeni karyatidlerdir.

Bunlardan söz etmemizin nedeni, bunların mezarın çok yakınında bulunmuş olmaları ve kesin olmamakla beraber, bu mezara ait olma olasılıklarıdır. Mezarın önünde veya mezarın önünde yer alan bir çeşit avlu içinde kullanılmış olabilirler. Tabii, bu tamamen bir varsayım ama öyle olması çok ilginç olurdu. Zira hatırlayacağınız gibi, Herodes Atticus Atina'dan gelmişti. Burada gördüğümüz baştan aşağı bir M.S. 2. yüzyıl Roma mezarıdır; ama burada kendisi için, ama özellikle de mezarın sahibi olan karısı için doğduğu kent olan Atina'ya küçük bir gönderme yapmış olabileceğini düşünmek de ilginç olur.

2. Bölüm. Roma'daki M.S. 2. Yüzyıl Mezarlarının İçi [00:17:44]

Roma'daki M.S. 2 yüzyıl mezarlarının içine gelince; burada iki ana tip söz konudur. Bugün ikisinden de söz edeceğiz. Bunlardan ilki daha önce de gördüğümüz, mezarın içinin *stucco* ile kaplandığı tiptir. Duvar önce *stucco* ile kaplanıyor, bunun üstüne de yine *stuccodan* kabartma süslemeler

ekleniyor ve bunlar boyanıyordu. Bu tiplerden biridir. İkinci tipte ise, tonozlar da olabilir ama daha ziyade duvarlar sütun, alınlık benzeri mimari elemanlarla bezeniyor; bunlarla duvarda bir canlılık, heykelsi bir etki yaratılıyordu. Roma'daki M.S. 2 yüzyıl mezar mimarlığında bunların her ikisi de kullanılmıştır. Şimdi her ikisinden de örnekler görelim.

İlk örneğimiz, Valerii Mezarı'ndan *stuccodan*; boyalı *stuccodan* yapılan 1. tipe aittir. M.S. 159 yılına tarihlenen Valerii Mezarı Roma'da Via Latina üzerindedir. Via Latina'dan daha önce söz etmedik ama Roma'nın, üzerinde mezarlıklar bulunan ana yollarından biridir. Bugün Via Latina üzerinde, çok iyi durumda korunmuş çok sayıda tuğla kaplı beton mezar vardır. Bu mezarları özel kılan şey, neredeyse hiç bozulmadan kalmış olan iç kısımlarıdır. Bunların içine girip zamana nasıl yenilmemiş olduklarını görmek gerçekten olağanüstü.

Burada Valerii Mezarı'nın içindeki kemer aylamasını ve tonozu görüyorsunuz. Aylamanın içinde *stucco* kabartma ile yapılmış yapraklı akanthus dallarına, beşiktonozdaki yuvarlak, kare çerçevelere ve bunların içinde yüzer gibi görünen figürlere baktığınızda daha önce gördüğünüz bir şeyleri hatırladığınıza eminim. Buradaki akanthus yapraklarına bakınca, Ara Pacis'in, burada perdenin solunda gördüğümüz narin akanthus yapraklarını hatırlamamak mümkün değil. Tonozdakilere bakınca da, eminim size de benim gibi, sömestr başına gördüğümüz başka şeyleri hatırladınız.

Buradaki nedir? Domus Aurea. Bu Domus Aurea'daki tonozlardan biri. Fabullus'un kendisi tarafından yapıldığına inandığımız bir Üçüncü Stil. Buradaki bu çok zarif floral bezemeyi; bu örnekte dörtgen şeklinde olan bölmeleri; onların ortasında yüzen deniz yaratıklarını anımsayacaksınız. Burada da kesinlikle aynı şeyi görüyoruz, sadece bunlar boyayla değil, *stucco*yla yapılmış. Ama antik dönemde aslında bunlar da ayrıca boyalıydı. Bunların içinde yüzer gibi betimlenmiş deniz yaratıklarının sırtında Nereidler görüyoruz. Burada verilen mesaj elbette ki, ölen kişinin ruhunun bu deniz yaratıkları tarafından öteki dünyaya (*makaron nesoi*) götürülmesidir. Sonuç olarak, bu tam M.S. 2 yüzyıl *stucco* bezemesidir ama tümüyle erken dönemin Üçüncü Stil Roma duvar resminden ve *stucco* bezemelerinden esinlenmiştir.

Roma'daki Pancratii Mezarı. 169 yılına tarihlenen bu mezar da Via Latina üzerindedir ve bunun da aynı şekilde çok iyi durumda korunmuş *stucco* bezemeleri vardır. *Bu stuccolar* da boyalıdır. Birazdan, renklendirme konusunda size fikir verecek renkli bir fotoğraf göstereceğim. Ama burada duvar üzerindeki düzenlemeyi görüyoruz; son derece özenli. Duvar *stucco* ile kaplanmış, bezemelerin çoğu *stucco*yla kabartma olarak yapılmış. Burada görüyorsunuz. Valerii Mezarı'ndaki bezemeler Üçüncü Stil'e benziyorsa burada da sanırım, Dördüncü Stil Roma duvar resminden ve *stucco* bezemelerinden esinlenilmiş. Hala bu dörtgen, üçgen bölmeler

içinde yüzen mitolojik figürler görülse de, buraya, özellikle de şu alt kısma dikkatle bakarsanız, *stucco*yla yapılmış mimari kafesler olduğunu da görürsünüz. Bunlar Dördüncü Stil Roma duvar tasarımında gördüklerimize çok benziyor. Yani burada çıkış noktası Dördüncü Stil Roma duvar resmidir. Daha önce de derslerde birkaç kez belirttiğim gibi, post-Pompeii resmi ve M.S. 79'dan sonraya ait *stucco* bezemeler, Üçüncü Stil'den ama daha ziyade de Dördüncü Stil Roma duvar resminden etkilenmiş gibi görünmektedir. Bunu da burada, aylama içinde ve tonozda çok açık bir şekilde görebiliyoruz.

Bu Pancratii Mezarı'nın içinden renkli bir görüntü. Burada da yine, biraz önce tanımını yaptığımız düzenlemeyi görüyoruz; ama renkli olarak. Burada gördüğünüz gibi, geçme tonozlu bir iç mekan söz konusu. Burada ilginç olan, duvarlarda urne koymak için küçük nişlerin yanı sıra *arcosolium* denilen büyük nişlerin de olmasıdır. İskelet gömü geleneğinin yaygınlaşmasıyla bedenleri koymak için kullanılan bu nişlerden daha önce söz etmiştik. İskelet gömü kremasyondan bile yaygın hale gelmiştir. Ama bazen burada gördüğümüz gibi, bu mezarların içinde bağımsız tabutlar yani lahitler de görüyoruz. Akılda tutulması gereken bir diğer ilginç nokta da, bu kadar para ve emek harcanan iç dekorasyonu çok az kişinin görüyor olmasıydı. Çok az kişi mezarların içine giriyordu. Mezara baktığınızda gördüğünüz dış cephesiydi. Belki bazı özel durumlarda aile üyeleri mezarın içine giriyordu ama o da oldukça nadir bir durumdu. Yani bunların tümü aslında, ölen kişiye ebediyette hoş bir ev sunmak; öteki dünyaya yapacağı yolculuğunda yardım etmek içindi.

Bu mezarda da deniz yaratıkları betimlenmiştir. Yani burada bir yolculuk iması var. Bu yapı üzerine çalışmalar yapan bilim insanları bu betimlemelerin mistik bir inanışla, bu örnekte Orpheus, O-r-p-h-e-u-s Tarikatı ile ilintili olduğunu ileri sürmektedirler. Başlangıçta gizli olan bu tarikat zaman içinde özgür bırakılmıştır. Pancratii'nin tavanındaki *stucco*lardan iki ayrıntı. Burada sanırım, bunların geniş ölçüde kabartma olarak yapılmış olduklarını, örneğin buradaki bu figürde daha net olarak görebiliyorsunuz. Geri kalanlar da boyamadır. Burada bir vazanın iki yanında birer leopar betimlemesi görüyoruz. Nişin içindeki deniz kabuğu *stucco*dan yapılmış; bir heykel gibi şekillendirilmiş ve tamamı çok hoş kahvemsi, mavi ve yeşil gibi çeşitli renklerde boyanmış.

3. Bölüm. Vatikan Mezarlığı'ndaki Caetennii Mezarı [00:24:42]

Aslında bana sorarsanız, 2. yüzyıl Roma mezarlarının en ilginç olanı, bugün Vatikan'ın altında olandır, derim. Burada Roma'daki San Pietro Katedrali'nin Michelangelo tarafından tasarlanmış olan kubbesini görüyoruz. Burada da, yine Michelangelo'nun kubbesinin bir başka görüntüsü. San Pietro Katedrali'nin baldakeni 17. yüzyılın ünlü İtalyan mimari Gian Lorenzo Bernini tarafından inşa edilmiştir. Oraya gidenleriniz varsa, bu katedralin dünyanın en görkemli harikalarından biri olduğu

konusunda benimle aynı görüşü paylaşacaktır. Bu konuda hiç bir kuşkunuz olmasın. Eğer büyük güzel, daha büyük daha güzelse - gidenleriniz varsa, biliyordur - bu gerçekten devasa bir yapı.

Burada yine daha önce de birkaç kez dile getirdiğim gibi, Roma'yı gezerken yapacağınız en güzel şeylerden birinin bir yerlere tırmanmak olduğunu söylemeliyim. Tırmanmak. Eğer şanslıysanız, Trainaus Sütunu'na ya da Pantheon'un kubbesine tırmanabilirsiniz, çünkü buralara tırmanmak için özel izin almanız gerekir. Ama San Pietro'ya tırmanmak için özel bir izne gereksiniminiz yok. San Pietro'ya isterseniz dışından tırmanıp farklı yüksekliklerden Roma'nın harika manzarasını seyredebilir; burada sözünü ettiğimiz tüm antik Roma yapılarını görebilirsiniz. San Pietro'dan Pantheon'nun kubbesini, gururla yükselen Victor Emmanuel Anıtı'nı görebilirsiniz. Ama yapıya içerden de tırmanabilirsiniz ki, bu çok değişik bir duygudur. Tam olmasa bile, neredeyse Michelangelo'nun kubbesinin zirvesine kadar çıkabilir, oradaki koridor boyunca yürüyüp Bernini'nin baldakenine yukarıdan bakabilirsiniz. Yani, yakında ya da gelecekte Roma'ya gidecekler için San Pietro Katedrali'ne hem dışardan hem içerden tırmanmak kaçırılmaması gereken deneyim.

San Pietro'dan söz etmemin nedeni, yapının altına da iniliyor olması. San Pietro'nun derinliklerine inmek de ayrı bir deneyim. Burada Romulus zamanından, antik Roma'dan günümüze değin yüzyıllar boyunca üst üste yükselen uygarlıkları çok net bir şekilde algıyorsunuz. Şimdi sözünü etmek istediğim Caetennii Mezarı'nı görmek için San Pietro'nun altına inmeniz gerekir. Ama burası her an yürüyüp girebileceğiniz bir yer değil. Haftanın her günü San Pietro'ya tırmanabilirsiniz ama aşağı inmek için özel bir ayarlama yapmanız lazım. Vatikan'ın yeraltı mezarlıkları olarak isimlendirilen bu yere inmek için özel bir bilet almanız gerekir; bunu internetten de yapabilirsiniz. Değişik günlerde kısa süreyle açık oluyor, bu nedenle gerekli ayarlamaları çok önceden yapmanız gerekir. Ama yapabilirsiniz.

Baldakenin solundan girip yüzyıl yüzyıl aşağı iniyorsunuz. Öncelikle papaların mezarlarını ve bu mezarların bulunduğu kriptaları görüyorsunuz. Burada size sadece, lahitlerin üzerinde heykelleriyle sonsuz yolculuklarına çıkan papaların mezarlarının neye benzediği konusunda bir fikir vermesi için Papa Boniface'nin mezarını gösteriyorum. Ama aşağıya, en aşağıya kadar inerseniz - ki, turistlerin çoğu bunu yapmaz - Roma'nın en önemli mezarlık yollarından birine ulaşırsınız. Tabii, bu mezarlık yolu da diğer mezarlık yolları gibi, antik dönemde yeryüzünde aydınlıktaydı. Ama zaman içinde buraya, başta San Pietro Katedrali olmak üzere başka yapılar inşa edildikçe ve toprak seviyesi yükseldikçe bu mezarlar yeraltında kalmıştır. Ama inanılmaz. Tabii, karanlık bir yol ama yine buraya inip, yol boyunca yürüdüğünüzde, kendinizi Roma'nın en büyük mezarlık yollarından birinde yürüyor gibi hissediyorsunuz; aslında yürüyorsunuz da. Burada buranın bir

planını görüyoruz. Isola Sacra'daki mezarlık yolunda yürümek gibi. Sağınızda solunuzda, Annia Regilla Mezarı gibi ya da Isola Sacra'da gördüklerimiz gibi, M.S. 2. yüzyılın yüzü tuğlayla kaplanmış betondan, tipik ev tipi mezarlarını görüyorsunuz

Bu mezarlardan biri, uzun yıllar araştırmacılar ve inananlar tarafından San Pietro'nun mezarı olarak kabul edildi. Bugüne kadar kimse bunu ispat edemedi ama bu fikri hem destekleyen hem çürüten bazı ilginç kanıtlar mevcuttur. Pietro'nun ünlü sözünü bilirsiniz: *Bu kayanın üstüne kiliseyi inşa edeceğim*, der yani San Pietro Kilisesi'ni. Sömenin son dersinde sözünü edeceğimiz, son pagan imparator Constantinus, buraya ilk bazilikayı, Eski San Pietro olarak adlandırılan ilk Hıristiyan bazilikasını inşa ettirdiğinde bunu tam San Pietro'nun mezarının bulunduğu kaya üzerine inşa ettirmiş olduğuna inanılmaktadır. Tabii, bu Eski San Pietro, Yeni San Pietro'dan daha önce yapılandır. Burada gördüğünüz de o mezarın restore edilmiş halidir.

Yol boyunca yürüyüp mezarlara bakarsanız; bunların çoğunun tipik M.S. 2. yüzyıl Roma mezarları, yani içleri ilginç bezemelelerle dolu tuğla kaplı beton mezarlar olduğunu görürsünüz. Buradan size ünlü bir mozaik gösteriyorum, gördüğünüz gibi atlı araba içinde bir figür betimlenmiş. Bunun Güneş Tanrısı Sol ya da Helios olduğunu düşünüyoruz, çünkü gördüğünüz gibi ışıklı bir tacı var. Ama bazıları da bunun Helios olarak tasvir edilmiş İsa figürü olduğuna inanmaktadır. Bunu göstermemin nedeni, bunun hem buradaki yegane mozaik olması hem de Roma'daki en ünlü mozaiklerden birisi olmasıdır. Ama aynı zaman da, Roma'da varlığını hissetmeye başladığımız, özellikle de son dersimizde sözünü edeceğimiz paganizmden Hıristiyanlığa geçişin bir habercisi olmasıdır. Constantinus son pagan, ilk Hıristiyan imparatordu. Hem figuratif sanat hem mimari anlamında bu pagan görünümünden Hıristiyan görünüme geçiş çok ilginçtir.

Aydınlatma çok yetersiz olduğu için size San Pietro'nun altındaki mezarlardan iyi bir resim gösteremiyorum ama size daha iyi aydınlatılmış olan ve daha iyi fotoğraflanabilen bir dizi başka mezar gösterebilirim. Bunlar yeraltında; aşağıda bir columbarium'un, aslında Roma'da erken Hıristiyanlar tarafından kullanılan bir katakombun yani mahzen mezarın altındadır. Hatırlamanız gerekmiyor ama burası San Sebastiano Kilisesi olarak biliniyor. Bu mezarlar da onun altında. Bunları sadece Vatikan'ın altındaki mezarlık yolunun nasıl bir yer olduğu konusunda bir fikir verebilmek için gösteriyorum. Burada da Isola Sacra'dakilere çok benzeyen tuğla kaplı beton mezarlar var. Aynı traverten kapı pervazları, yazıtları, küçük yarık pencereleri görüyorsunuz. Bunun girişine bakarsanız, beşiktonozlu olduğunu görürsünüz. Burada da *stucco*dan kabartma daireler ve aralarında yüzen figürleriyle, Valerii Mezarı'nda gördüğümüze çok benzer *stucco* bir bezeme tasarımı var. Vatikan'ın altındakiler de aynen böyle görünüyor.

Vatikan mezarlarından bazılarının iç kısmını gösterebilirim; çünkü oralarda ışık daha iyi. Burada bir örnek görüyorsunuz. Burada, Isola Sacra'da da gördüğümüz urne koymak için kullanılan küçük nişlerle, bedenleri koymak için kullanılan daha geniş *arcosolium*'ların ilginç bir kombinasyonu var. Resmin sağında bu *arcosolium*'ların mermer levha ile nasıl kapatılmış olduğunu görebilirsiniz. Bu levhaların üstünde yazıt, bazen de figürlü bir bezeme yer almaktadır. Bu mezarlar da yine bağımsız lahitler bulunmaktadır.

Bu, Caetennii Mezarı'nın Ward-Perkins'den alınmış aksonometrik bir çizimi. Roma'da Vatikan Mezarlığı'nda bulunan bu mezar M.S. 160 yılına tarihlenmektedir. Bunun da tuğla kaplı betondan yapılmış olduğunu, sanırım görüyorsunuz. Pencerelelerinde, Roma'da Via Appia üzerindeki Annia Regilla Mezarı'ndakilere benzer *stucco* bezemeler var. Ama bizim için bu mezarda en ilginç olan iç mekanın işlenişidir, çünkü bu benim 2. tip olarak adlandırdığım tipe giriyor. Burada da bazı *stucco* bezemeler göreceğiz ama burada duvarlara farklı bir şekilde bir canlılık katılmış olduğunu göreceksiniz. Bu canlılık sütunlar, nişler, üçgen hatta kırma alınlıklar gibi arkitektonik unsurlarla sağlanmıştır. Burada üçgen bir alınlığın, içindekini görünür kılmak için ikiye ayırdığını görüyorsunuz.

Bu, çok önce sözünü ettiğimiz İkinci Stil Roma duvar resmiyle aynı tasarıma sahiptir. Orada geleneksel mimari dağarcığın, daha önce olmadığı bir şekilde kullanımı söz konusuydu. Deyim yerindeyse kurallar bozulmuştu. Burada da aynı şeyi görüyoruz. Ama burada asıl olan tasarımcının mimari unsurlar kullanarak yapının duvarlarında görsel bir ilgi odağı yaratmış olmasıdır. Bu aksonometrik çizimde de gördüğünüz gibi, küçük urne nişleri ve bedenler için daha büyük nişler bir arada kullanılmıştır. M.S. 2 yüzyılda yakma ve iskelet gömü hala bir arada kullanılmaya devam ediliyordu.

Bu, Caetennii Mezarı'nın iç kısmından harika bir görüntü. Burada gerçekten ne demek istediğimi görüyorsunuz. Evet, bazı *stucco* bezemeler var. Tonoza bakarsanız; bunları görebilirsiniz. Bu, *stucco* ile kaplanmış, Pancratii Mezarı'nda gördüklerimizle aynı tipte bölmelere, boyama ve kabartma bezemelere sahip bir geçme tonozdur. Ama burada efektlerin çoğunun mimari unsurlarla yapılmış olduğunu görüyorsunuz. Dikkatli bakarsanız, yerde Ostia'da gördüklerimizden pek de farklı olmayan siyah beyaz bir mozaik olduğunu görürsünüz. Duvarlarda nişler var; Bunlar kül urnelerinin bulunduğu küçük nişler; altta da bedenlerin bulunduğu *arcosolium*'lar var. Buralarda *stucco* bezemeleri ve deniz kabuğu betimlemesini de görüyorsunuz.

Ama kahvemsî ve vişne rengi kombinasyonlara bakarsanız, burada yapıya canlılık kazandıran bazı mimari elemanların kalıntılarını görürsünüz. Yukarıya bakın; merkezi nişin üstünde üçgen bir alınlık varmış. Her iki yanda da kırma üçgen alınlık parçaları görüyorsunuz. Başlık kalıntıları var.

Bunların altında Ward-Perkins'in aksonometrik çiziminde gördüğümüz taşkın sütunlar olmalı. Yani bu, duvarların mimari unsurlarla canlandırıldığı bir İkinci Stil'dir. Bu mimari elemanlar sağlamken duvar boyunca uzanan çıkıntı, girinti, çıkıntı, girinti oluşturuyordu. Bu girintili çıkıntılı tasarımın Roma mimarlığındaki barok unsurun belirgin bir özelliği olduğunu göreceğiz.

4. Bölüm. Forum Romanum'daki Antoninus Pius ve Büyük Faustina Tapınağı [00:36:31]

Tüm bu yapılar Hadrianus'un ardılı zamanında yapılmıştır. Hadrianus M.S. 138 yılında ölmüş yerine, üstte sağda bir portresini gördüğünüz Antoninus Pius geçmiştir. Antoninus Pius da uzun süre tahta kalmış, M.S. 138 – 161 yılları arasında hüküm sürmüştür. Dönemi olağanüstü bir barış dönemiydi. O da Hadrianus gibi barışçıl bir adamdı ve zamanında barışı korumayı başarmıştı. İmparatorluğu sırasında Roma gerçekten gelişmiştir. Ayrıca karısı ile arasında, başka hiçbir Roma imparatorunda olmadığı kadar büyük bir aşk bağı olması bakımından da ilginç bir kişiliktir. Aralarında çok güçlü bir ilişki vardı. Bu karısı Büyük Faustina. Antoninus Pius 138 yılında imparator oldu, 141 yılında karısı öldü. Dediğim gibi, 161 yılına kadar yani karısının ölümünden sonra 20 yıl daha imparator olarak kalmıştır. Ama onu hiç unutmadı, onu severek yaşamaya devam etti. Tekrar evlenmedi, hatta cariyeleri olduğu konusunda bile bir dedikodu duymuyoruz. Ona gerçek anlamda bağlı kalmış gibi görünüyor.

İlginç olan, ikisi de öldükten sonra tahta geçen Marcus Aurelius ile Lucius Verus onlar için bir anıt inşa ettirmişler. Bunu, biraz sonra sözünü edeceğimiz yapıya ışık tuttuğu için gösteriyorum. Bu porfir bir sütuna ait bir kaidedeydi. Burada Antoninus Pius ile karısı Büyük Faustina'nın erkek bir figürün sırtında cennete götürülmeleri betimlenmiştir. Altta sağda Tanrıça Roma'yı görüyoruz; onları uğurluyor ve burada betimlenen birlikte tanrılaşma olayına tanıklık ediyor. Oysa Faustina 141'de öldüğü zaman tanrıçalaştırılmıştı. Antoninus Pius ise 161 yılında öldü ve tanrılaştırıldı. Ama burada sanki aynı zamanda tanrılaşmışlar gibi cennete beraber gittiklerini görüyoruz. Bu tabii ki bir kurgu; zamansal bir çarpıtma. Romalılar bu tip kurguları özellikle heykel tasvirlerinde çok kullanmışlardır. Bundan bahsetmemizin nedeni bu olayın, şimdi sözünü edeceğimiz tapınakla ilgisi olmasıdır.

Bu, Antoninus Pius ve Büyük Faustina Tapınağı'dır. Tapınak 141 yılında karısının *diva* olması onuruna Antoninus Pius tarafından yaptırılmış bir tapınaktır. Ama 20 yıl sonra kendisinin de ölümünden sonra ardıları Marcus Aurelius ve Lucius Verus tapınağı tekrar Divus Antoninus Pius ve Diva Faustina adına kutsamışlardır. Bugün çok iyi durumda korunmuş olan bu tapınak iki nedenden ötürü önemlidir. Önemlidir çünkü, bir imparator ve imparatoriçeye birlikte adanmış en iyi korunan tapınaktır. Tek değildir ama en iyi korunan örnektir. Ayrıca antik yapıların farklı zamanlarda, farklı

amaçlarda tekrar kullanıldığını ve çoğu yapının bu sayede korunduğunu gösteren örneklerden biridir.

Burada perdenin sol üstünde bir sikke görüyoruz; Bir yüzünde Büyük Faustina'nın portresi ve "Diva Faustina" yazısı var. Yani bu Antoninus Pius'un karısının ölümünden ve tanrılaştırılmasından sonra bastırıldığı bir sikkedir. Arka yüzde Antoninus Pius'un karısı için yaptırdığı tapınağın orijinal halini görüyoruz. Burada da Ward-Perkins kitabından alınmış bir grup çizim var; bu sikke üzerinde betimlenen orijinal tapınağın çizimi, üzerinde *aeternitas* yani sonsuzluk yazılı. Çünkü o artık sonsuza kadar bir *diva*'dır. Burada da tapınağın 161 yılında Antoninus ile Faustina'ya adandığı zamanki haline gösteren bir çizim. Burada ise, tapınağın 17. yüzyılda San Lorenzo in Miranda Kilisesi'ne dönüştürülmüş barok halini görüyoruz.

Antoninus Pius ve Faustina'ya adanan tapınağa bakarsak, bunun tipik bir Roma tapınağı olduğunu görürüz. Bu sömestr boyunca defalarca sıraladığımız tüm o özelliklere sahip; derin bir portiko, bu portikoda bağımsız sütunlar, çok yüksek bir podyum, tek bir merdiven ve ön cephe vurgusu. Burada tüm bunları görüyoruz. Alınlıktaki heykelleriyle saçak bezemeleriyle de son derece geleneksel bir Roma tapınağı. Altta ise, 17. yüzyılda bu tapınağa ne olduğunu görüyoruz. Tapınak kısmen korunmuş, belki de büyük bir kısmı korunmuş. Kesin olarak bilemiyoruz ama tapınağın en azından kısmen muhafaza edildiğini görüyoruz. Yan duvarlar, sütunlar ve üzerinde tapınağın Antoninus Pius ve Faustina'ya adandığını belirten yazıtlı lento korunmuş. Ama arkada yükselen barok bir cephe eklenmiş. Bu, payandaları olan barok bir cephe – birazdan gerçek halini göstereceğim – iki yanda payandalar var. Burada harika bir bölünmüş kemerli alınlık var,

17. yüzyıl mimarlarının bu tip bir alınlık yapabilmeyi Roma mimarlığındaki barok unsurlara borçlu olduğuna inanıyorum. Ortaya tabii ki, bir haç eklenmiş. Ama burada, bu yapı ile bu yapı arasında önemli bir fark var. Barok cephe dışında, başka ne fark var?

Öğrenci: Podyum.

Profesör Diana E. E. Kleiner: Ne dediniz? Biraz yüksek sesle.

Öğrenci: Podyum.

Profesör Diana E. E. Kleiner: Kesinlikle podyum, Burada podyum yok, merdiven yok. Neden acaba?

Öğrenci: Bilmiyorum, toprak dolduğu için olabilir.

Profesör Diana E. E. Kleiner: Evet.

Öğrenci: [Duyulmuyor]

Profesör Diana E. E. Kleiner: Evet, yer seviyesi yükselmiş. Yani Antoninus Pius ve Faustina Tapınağı'nı San Lorenzo in Miranda'ya dönüştürmeye karar verdikleri zaman yer seviyesi buradaymış. Podyum artık yokmuş, podyum tamamıyla toprak altındaymış. Aynı şekilde sütunlar da kısmen gömülmüş. O nedenle o zamanki alt seviyeye bir kapı eklemişler. Yapının bugünkü durumuna bir bakalım. Çok iyi durumda korunmuş. Roma'daki en iyi korunan anıt – en iyi korunan imparator ve imparatoriçe tapınağı derken neyi kastettiğimi anlıyorsunuz. Forum Romanum'da inşa edilmiş olduğunu, arka planda İmparatorluk Forumları olduğunu görüyorsunuz; Augustus Forumu, Traianus Forumu. Tapınak Forum Romanum'da. Yani Antoninus Pius karısının tapınağını şehrin en değerli yerine inşa ettirmiş.

Burada orijinal podyumu, orijinal merdiveni ve beyaz mermer başlıklı gri granitten yapılmış orijinal sütunları görüyoruz. Orijinal lento da üzerinde *Divus Antoninus Pius, Diva Faustina*'ya yazısı ile korunmuş. Yan duvarlar tuf taşından, bunlar da orijinal. Bu kenardaki lento frizinin de antik dönemden kaldığını görüyoruz. Burada ise 17. yüzyıl barok kilisesinin payandalarını, kemerli kırma alınlığını görüyoruz. Dikkatli bakarsanız, 17. yüzyıldaki yer seviyesini görebilirsiniz. Bu 17. yüzyıl kapısı, aşağıdaki de antik dönemdeki kapı. Bunu daha net olarak görebileceğiniz birkaç resim daha göstereceğim. Bu resimde gri granit sütunları, beyaz başlıkları ve 17. yüzyıl kapısını görüyoruz. Aşağıda da antik kapı. Bu sömestrde gösterdiğim resimler arasında, yer seviyesindeki değişimi bundan daha iyi görebileceğiniz başka bir örnek yok.

Yine aynı şeyi, 17. yüzyıl kapısını görebileceğiniz iki resim daha. Yani tüm bunların 17. yüzyılda toprak altında olduğunu düşünün. Çok daha yakın zamanlarda tapınak ve kilise orijinal yer seviyelerine kadar kazılmış. Yine 17. yüzyıl kapısını, erken girişi ve merdiveni görebileceğiniz bir başka resim. Burada altta küçük bir çocuk var, resmi çekerken böyle bir ölçeğim olduğu için mutlu oldum. Orada oturan bu kız çocuğu -- kız mı, oğlan mı bilemedim, kız, kız çocuğu -- yapının boyutunu daha da çarpıcı hale getiriyor. Antoninus ve Faustina Tapınağı da, dersimizin büyük güzeldir temasına uygun olarak, son derece büyük ölçekli, devasa bir yapıdır.

5. Bölüm.. Yeni Severus Hanedanı ve Forum Romanum'daki Parth Takı [00:46:21]

Antoninus Pius 161 yılında öldüğü zaman yerine Marcus Aurelius ile Lucius Verus geçti. Burada portresini gördüğünüz ve büyük bir stoacı filozof olan Marcus Aurelius, Roma imparatorlarının en iyi tanınanlarından biridir. Solda ise, Lucius Verus'u görüyorsunuz. 161 – 169 yılları arasında imparatorluğu birlikte yönetmişlerdir. 169'da Lucius Verus savaşta ölmüş; Marcus Aurelius, M.S. 180 yılına kadar ülkeyi tek başına yönetmiştir. Yani

o da uzun süre tahta kalmış ama zamanının çoğunu cephede geçirmiştir. İmparatorluğu zamanında barbarlar gerçek anlamda kapılarına dayanmıştı. İmparatorluğun istila edilmesi gibi ciddi bir tehdit söz konusu olduğu için zamanının çoğunu cephelerde geçirmiş, barbarları geri püskürtmüştür. O nedenle Marcus Aurelius Dönemi'ne ait çok az mimari yapı vardır. Uzun süre tahta kalmış olmasına rağmen, zamanın çoğunu savaşta geçirmek zorunda kalmış, bu nedenle döneminde çok az mimari proje gerçekleştirilebilmiştir.

Yerine, burada bir portresini gördüğümüz oğlu Commodus geçer. Commodus da Nero ve Domitianus gibi bir megalomandır; kendisini yeyüzüne inmiş bir tanrı olarak görür ve mitolojik Yunan kahraman Hercules olduğuna inanır. Kendisine Hercules Romanus diyordu. Burada en ünlü, en harika tasvirini görüyoruz Bu neredeyse, antik Roma'dan günümüze ulaşan en iyi portredir. Bugün Capitolini Müzeleri'nde bulunan bu portresinde, başında aslan postuyla, tuttuğu asasıyla ve elinde, aynen Hercules gibi son görevini yapmış olduğunu simgeleyen Hesperidlerin elması ile Hercules pozunda betimlenmiştir. Hercules edasıyla bir tanrıya dönüşmüştür.

Roma'da alenen bu kılıkta geziyor, kendisini Hercules Romanus olarak betimlediği sikkeler bastırıyordu. Yani durumun ne kadar abartılı olduğunu anlayın. Sürekli insanlara göğüs göğüse karşılaşma için meydan okuyordu. Ama sonunda hak ettiğini buldu. 180 – 192 yılları arasında yani 12 yıl gibi uzunca bir süre, tahta kalmış olmasına rağmen en sonunda en yakın danışmanları bile kendine cephe almış, ona tuzak kurmuşlardır. Zamanın en ünlü gladyatörlerinden biri olan Narcissus'la – adı da ilginç – kim isterse Colosseum'da onunla dövüleceğini ilan eden Commodus'un bu talebini kabul etmesi için anlaşılır.

Ve tabii ki, imparator olarak kayırılacağına inanan Commodus da, Nero gibi kendi lehine şikeler yapılan Olimpiyat Oyunları düzenliyordu. Bir imparator olarak bu karşılaşmalarda kaybetmesi söz konusu olamazdı. Ama danışmanları ona sırtını dönmüştü ve Narcissus'u serbest bıraktılar. Narcissus Commodus'u Colosseum'da öldürdü. Ama Commodus'un babası Marcus Aurelius için bir sütun yaptırmış olduğunu belirteyim. Bu sütun Roma'daki Traianus Sütunu'nun çok benzeridir. Sütunun içinde bulunduğu orijinal yapı kompleksi korunamadığı için bu yapının ayrıntılarına girmeyeceğim. Ama Marcus Aurelius Sütunu'nun Traianus Sütunu'nun ardılı olduğunu bilmenizi istedim.

Dersimizin geri kalanında Antoninusların yerine geçen yeni bir hanedandan söz etmek istiyorum. Commodus öldüğü zaman onun yerini alacak bir Antoninus yoktu, bu nedenle Roma'da yine bir iç savaş başladı ve tahtı ele geçirmek için birbiriyle mücadele eden rakipler ortaya çıktı. Bunların arasından Pertinax galip çıktı. Ama başka rakipleri de vardı ve bunlardan biri daha sonra tahtı gerçekten ele geçirecek olan Lucius

Septimius Severus'du. Lucius Septimius Severus 192 – 193 yılları arasında sadece Pertinax'tan değil, diğer bütün rakiplerinden de kurtularak Roma imparatoru oldu.

O da Vespasianus gibi, yerine geçebilecek iki erkek evlada sahip olduğu için bir hanedan kurabildi. Çocukları Caracalla ile Geta'ydı. Bu yeni hanedanın adı Severus'du. Septimius Severus bazı önemli yapılar inşa ettirdiği için Severus hanedanı çok önemli bir hanedandır. Hem kamusal hem özel yapılara ilgi duyan ilginç bir imparatordu. Ardından oğlu Caracalla da, hem yaşamda hem mimaride büyük güzeldir ya da daha büyük daha güzeldir felsefesinin örneklerini vermiştir.

Önce bu iki işvereni tanıtmak için bu boyalı, harika tondoyu göstermek istiyorum. Mısır'da bulunmuş olan bu eser şimdi Berlin'de bir müzededir. Bu korunan yegane imparator resmidir; hatta bu sadece imparator değil, karısı ve çocuklarıyla birlikte, ailesiyle betimlenmiş bir imparator resmidir. Ama tabii ki, antik çağda bunlardan çok vardı. Bu harika bir resimdir. Gri saçı ve sakalıyla Septimius Severus'u görüyoruz. Başında olağanüstü güzellikte taşlı bir taç var. Karısı Julia Domna'yı görüyoruz. Bu arada Septimius Severus'un biyografisiyle ilgili ilginç bir noktayı belirtmeyi unuttum. Septimus Severus Roma'da doğmamıştır, Traianus ile Hadrianus gibi, İspanya'da da doğmamış, Kuzey Afrika'da, Leptis Magna'da doğmuştur. Yani Kuzey Afrika'da bulunan Leptis Magna doğumludur.

Suriye'den, burada tanınmış bir rahip olan Bassianus'un kızı Julia Domna ile evlenmiştir. Julia Domna, Roma'da kullandığı perukları ile ünlenmişti. Peruk takarmış, bu muhteşem resimde de peruklarından biri ile görüyoruz. Takıları sevdiği de ortada; çok güzel üçlü inci küpeleri ve yine inciden harika bir kolyesi var. Bu portrede çok canlı görünüyor. Ve oğulları; buradaki büyük oğulları Caracalla, soldaki de Geta ya da ondan geriye kalanlar.

Geta ve Caracalla ortak imparator olarak babalarının yerine geçtiler. Ama Caracalla, Roma halkı tarafından kendisine kıyasla çok daha fazla sevilen kardeşini kiskanıyordu. Sonuçta kardeşini öldürttü. Hatta ölümünden sonra da senatoyu, Geta'nın anısını lanetlemeye yani *damnatio memoriae* ilan etmeye bile ikna etti. Böylece Geta'yı tarihten ve tüm sanat eserlerinden sildirmeye çalıştı. Burada da yüzünün kazındığını görüyorsunuz. Ama gördüğünüz gibi, resim Caracalla'nın kardeşini yok etme gücünün bir göstergesi olarak yok edilmemiş. Bu size Caracalla akli ve ruhu konusunda bir fikir vermiştir.

Caracalla Hamamı'na geçmeden önce Septimius Severus tarafından yaptırılan iki yapıdan söz etmek istiyorum. Biri Forum Romanum'daki Septimius Severus Takı yani bir kamu yapısı; diğeri ise Palatinus Sarayı'na eklenen bir yapıdır. Forum Romanum'daki Septimius Severus Takı M.S. 203 yılına tarihlenir ve Parth zaferi anısına yaptırılmıştır. Daha

önce de belirttiğim gibi, Septimius Severus bir iç savaş sırasında iktidara gelmişti. Onun da, kendinden önceki Augustus gibi, Vespasianus gibi iktidarını meşrulaştırmak için yabancı topraklarda bir zafer kazanması gerekiyordu. O da Augustus gibi doğuya yöneldi ve Parthlarla savaştı. Sonunda da önemli bir zafer kazandı ve bu zaferi M.S. 203 yılında, yine Roma'nın en prestijli yeri olan Forum Romanum'da yaptırdığı bir zafer takıyla onurlandırdı.

Burada bir Google Earth fotoğrafı görüyorsunuz. Forum Romanum'un günümüzdeki durumunu gösteren bu Google Earth görüntüsünü daha önce de görmüştük; eminim artık ezberlemiştinizdir. Burada yukarıda Colosseum; burada Via dei Fori Imperiali ve burada da İmparatorluk Forumları; Circus Maximus; Palatinus Tepesi; Campidoglio, Michelangelo tasarımı ile Capitolinus Tepesi ve Victor Emmanuel'in düşün pastası, Campidoglio ile Colosseum arasında. Ve tabii, Forum Romanum'un kalıntıları -- Modern yer seviyesinden daha aşağıda. Colosseum'un hemen altındaki Venus ve Roma Tapınağı'nın yerini hatırlayacaksınız. Velia üzerinde Titus Takı. Sömestrin çok başında Augustus onuruna birbiri ardına inşa edilen iki taktan söz ettiğimizi de hatırlayacaksınız: Biri Actium zaferi içindi; burada gördüğünüz diğeri ise, Parthlara karşı kazandığı zafer içindi. Bu kadar yakından ben biraz zor görüyorum ama, çok dikkatli bakarsanız -- sanırım buralarda bir yerde -- Septimius Severus Takı'nı görebilirsiniz.

Forum Romanum'un M.S. 3 - 7. yüzyıllar arasındaki durumunu gösteren bu planda bunu daha iyi görebilirsiniz. Tepede Tabularium'u görüyoruz yani Capitolinus Tepesi yakınlarındayız. Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilen iki bazilikayı görüyoruz. Burada Augustus tarafından Iulius Caesar onura inşa edilen, işlemediğimiz bir tapınak var. Konuşmacı kürsülerini görüyoruz. Gelecek derste sözünü edeceğimiz Senato Binası'nı görüyoruz. Burası da orijinalinde Augustus'un Actium Takı ve ardından yine Augustus'un Parth Takı'nın bulunduğu yer. Augustus'un Parth Takı'nın üç açıklığa sahip olduğunu unutmayın. Planın geri kalanına bakarsanız, burada Septimius Severus Takı'nın, Augustus'un Parth Takı'nın tam çapraz karşısında, onunla bir diyalog içinde olduğunu görürsünüz.

Bu bir rastlantı mı? Kesinlikle hayır. Septimius Severus ve danışmaları Severus Takı'nın Augustus'un Parth Takı'yla mimari bir diyalog içinde olmasını özel olarak, dikkatle planlamışlardır. Biçimsel olarak da Augustus Takı'na bir gönderme yapılmıştır. Burada Septimius Severus Takı'nın günümüzdeki durumunu görüyoruz. Bu, bu sömestr gördüğümüz ilk üç kemerli Roma takıdır; Ortada büyük bir kemerli açıklık, iki yanında daha küçük ve daha alçak birer kemerli giriş. Bunu daha önce görmemiştik. Bu Roma'da korunan ilk örnektir. Augustus Dönemi'nden bu yana incelediğimiz takları düşünürseniz; Augustus'un Actium Takı, ardından

Titus Takı, hatta Benevento'da bulunan ve 2. yüzyıla tarihlenen Traianus Takı, bunların hepsinin tek açıklıklı olduğunu hatırlayacaksınız

Ama biraz önce de belirttiğim gibi, Augustus'un Parth Takı'nın üç açıklığı vardı. Yapı korunmamıştır ama elimizde bir sikke üzerinde yer alan bir tasviri var; ortada kemerli bir açıklık, bunun iki yanında da dikdörtgen şeklinde saçaklığı ve alınlığı olan birer açıklık daha görüyoruz. Yani Augustus'un Parth Takı üç kemerli bir takı değildi ama üç açıklığı vardı. Sanırım hiç kuşkusuz, Severus mimarlığında da bu üç açıklık model alınmış; burada üçlü kemer gibi yeni bir şeye dönüştürülmüştür.

Ama belki o kadar da yeni değildir. Çünkü Güney Fransa'da Orange'da, burada resmini gördüğünüz bu takı var. Bu takı gelecek derslerde Güney Fransa'yı konu ettiğimizde göreceğiz. Bu takı da aynen Septimius Severus Takı gibi üç kemerlidir ve bu da yine Septimius Severus Takı gibi kabartmalarla kaplıdır. Bir eyalette inşa edilmiş olan bu yapı, araştırmacılar tarafından bir süre Septimius Severus Dönemi'ne tarihlendirildi. Ama daha yakın zamanlı araştırmalar, burada betimlenen silah ve zırhların Augustus zamanında, bugün Güney Fransa olan bu bölgede yapılan bir savaşla ilintili olduğunu gösterdi. Ayrıca burada Augustus ve Tiberius zamanında yaşamış olan tarihi bir kişilikten söz eden bir de yazıt ele geçmiştir.

Yani öyle görünüyor ki, bu takı bir Severus takı değil, bir Tiberius takıdır. Burada bunu göstermemin nedeni, --- ki, bu örnek, ödev olarak eyaletlerden konu veya şehir planı seçmiş olanlara da ilham verebilir.-- fikirlerin genellikle merkezden çevreye yayıldığını düşünmemizdir. Ama burada fikrin önce bir eyalette ortaya çıktığını, oradan merkeze geldiğini görüyoruz. Ama tabii, bu antik bilmecenin birçok eksik parçası vardır. Bize kadar ulaşmamış bir çok yapı var. Yani Roma'da daha erken bir üç kemerli bir takı olmadığını söyleyemeyiz, ama elimizde bir kanıt yok.

Çok kısa bir şekilde takın kendisinden söz edeceğim; çünkü daha ziyade bir heykeltraşlık eseridir. Size sadece bu üç girişi göstermek istiyorum. Kemer tablasında zafer tanrıçaları; burada alta nehir tanrıları, üste de bir yazıt var. Tabii en tepede de bronzdan bir quadriga içinde imparator heykeli olduğunu hayal etmeniz gerekir. Burada aşağıda bezemeli kaideler var. Ama en ilginç olanı burada gördüğümüz paneller; Takın her yüzünde ikişer tane olmak üzere dört tane panel var. Burada çok güzel bir ayrıntı görüyoruz. Yıpranmış olsa da, gayet net görebiliyorsunuz. Burada, örneğin Ara Pacis frizinde gördüğümüz gibi, tek bir zemin üstünde duran gerçek boyda figürler yerine bir dizi farklı seviyede küçük boy figürler betimlenmiştir. Bu, size Traianus Sütunu'ndaki spiral frizi, orada betimlenen savaş sahnelerini anımsatmış olmalı, bu örnekte de anlatılan Septimius Severus'un Parth Savaşı'dır.

Burada bence,yani benim teorime göre - ki, başkaları da aynı şeyi söylüyor - bunu tasarlayanlar Traianus ya da Marcus Aurelius sütunundaki fikri alıp onu burada panel formatına uyarlamışlardır. Bu başarılı olmuş mu, olmamış mı, siz de düşünün. Bence pek de o kadar başarılı olmamış, çünkü bu, bu şekilde tasarlanmış olan yegane taktır. Bu tasarım daha sonra hiç kimse tarafından uygulamamış, kopyalamamıştır. Altteki kaidelerde de Parth esirleri getiren Romalılar betimlenmiştir.

6. Bölüm. Daha Büyük Daha Güzeldir: Roma'daki Caracalla Hamamı [01:01:59]

Kısaca, Septimius Severus'un Palatinus Tepesi'ndeki İmparatorluk Sarayı'na yaptırdığı ekten de söz etmek istiyorum. Yapıyı güney yönünde genişletmiştir. O da Domitianus'dan itibaren tüm imparatorlar gibi, burada yaşıyordu. Yapının güney tarafına, foruma en yakın kısmına bir cephe eklemiştir. Bu çok gösterişli olan cephe günümüze ulaşamamıştır. Ulaşamamıştır çünkü, 1588 – 1589 yıllarında papalardan biri, malzemelerini kendi inşa ettirdiği bir papalık binasında kullanmak üzere yapıyı yıktırmıştır. Ama şanslıyız, çünkü bir Rönesans sanatçısı olan Marten van Heemskerck tarafından yıkım haliydeyken resmi çizilmiştir. Burada, Marten Van Heemskerck'ün çiziminde yapının bir bölümünü görüyorsunuz.

Yapının bir de Forma Urbis üzerinde planı mevcut. Yani bunu Roma'nın Severus Dönemi'nde yapılan mermer planı üstünde görüyoruz. Bu ikisini, bu iki kanıtı bir araya getirince ortaya oldukça iyi bir rekonstrüksiyon çıkarabiliyoruz. Burada tiyatroya benzer bir cephe görüyoruz. Yanlarda kanatlarıyla, apsisleri; üç büyük apsiyle; apsisler içindeki sütunlarıyla; üç kat sütunlu diğer unsurları ile bir tiyatro sahnesine çok benzemektedir. Tümüyle mermerden yapılmış. Burada bir çeşme olması da mümkün. Belki burada aşağıda, içinde su gösterileri yapılan bir havuz vardı. Tüm bunlar Palatinus Tepesi'ndeki Domitianus Sarayı'nın yeni cephesini oluşturuyordu.

Bu yapı, cephe boyunca uzanan bu çıkıntı, girinti,çıkıntı, girinti kullanımının, bu girinti ve çıkıntılarla yaratılan dalgalanma hareketinin, geleneksel mimari unsurların çarpıcı bir şekilde kullanımının bir başka örneği olduğu için önemli bir yapıdır. Bu da Roma mimarlığındaki yeni barok eğilimin bir habercisidir. Bu yapıyla ilgili son bir noktadan söz etmek istiyorum. Bu yapıya Septizodium veya Septizonium denmesinin nedeni, bunun yedi gezegenin onuruna yapılmış olmasıdır. Bu, Septimius Severus'la Julia Domna'nın ilgi odağı düşünülünce hiç de şaşırtıcı değildir. Julia Domna'nın astrolojik burçlara çok ciddi bir şekilde inandığını ve bunu kocasının hükümdarlığı sırasında yaşanacak olayları öngörmek için kullandığını biliyoruz. Bu da olasılıkla bu astrolojik ilgiye bir gönderme olarak tasarlanmıştı.

Kalan 9, 10 dakikamızda İmparator Caracalla'nın emriyle tasarlanan olağanüstü bir imparatorluk hamamından söz etmek ve bu yapı ile bugünkü dersimizi bitirmek istiyorum. Septimius Severus 211 yılında öldüğü zaman yerine oğulları Caracalla ve Geta geçti. Daha önce Caracalla'nın Geta'dan nasıl kurtulduğunu anlattım. Caracalla 212 yılından öldüğü M.S. 217 yılına kadar tek başına imparator oldu. İnşa ettirdiği en önemli yapılardan biri de bu imparatorluk hamamıydı. Babasını taklit ediyordu, çünkü Septimius Severus'un Roma'da Thermae Septimianae adında büyük bir halk hamamı inşa ettirdiğini biliyoruz. Bu hamam günümüze ulaşamamıştır. Hakkında çok az şey bildiğimiz için bu yapıyla ilgili size gösterebileceğim ya da anlatabileceğim bir şey yok. Oğlu da babası gibi bir hamam inşa ettirdi ama o babasınıninkine kıyasla, daha büyük bir hamam yaptırmak istedi Yaptırdı da. Roma'da Caracalla Hamamı ya da Thermae Antoninianaes olarak bilinen hamamı inşa ettirdi.

Caracalla Hamamı M.S. 212 – 216 yılları arasına tarihlenir. Görenleriniz bana hak verecektir, eğer Traianus Forumu forumların anasıysa, bu da kesinlikle imparatorluk hamamlarının anasıdır. Bu gerçekten olağanüstü. Yapının büyük bir bölümü korunmuş olduğu için şanslıyız. Korunan geniş ölçüde beton kılıftır. Yapının sadece hamam bölümünü değil, aynı zamanda çevre duvarınının bir kısmını da gösteren bu Google Earth görüntüsünde yapının anahatlarını net olarak seçebiliyoruz. Caracalla Hamamı'nın planına bakarsak, burada altta solda görüyoruz; burada da yapının hamam bölümünün ayrıntısını görüyoruz. Hamamın genel planını, kendi zamanında büyük bir yapı olan Traianus Hamamı'nın planıyla kıyaslarsak, bunun boyut olarak bunu aştığını ama genel format anlamında hemen hemen aynı olduğunu görürüz. Demek istediğim, burada daha geniş bir alan içinde geniş bir hamam bölümü, alanın etrafında konferans salonları, seminer odaları, Yunan ve Latin kütüphaneleri olarak kullanılan mekanlar var. Sonuç olarak, bu yapı M.S. 3. yüzyıl Roma'sında sağlık anlamında olduğu kadar entellektüel anlamda da önemli bir yerdi.

Hamam bölümüne bakarsak; Caracalla Hamamı'nda da, aynen Traianus Hamamı'nda olduğu gibi, olasılıkla haftanın farklı günlerinde olmak kaydıyla hem kadınlar hem erkekler için kullanılan hamam bölümündeki tüm ana mekanların arka arkaya dizilmiş olduğunu görürüz. Burada, üzerinde üçlü geçme tonozuyla büyük bir *frigidarium* görüyoruz. İki yanında beşiktonozlu mekanlar var. Dikey olarak yerleştirilmiş geleneksel, dörtgen bir *tepidarium* görüyoruz. Buradan *caldarium*'a giriliyor. Yani *frigidarium*, *tepidarium*, *caldarium* hepsi aynı eksen üstünde. *Caldarium*, etrafında nişler olan yuvarlağımsı bir mekan – ama çok büyük boyutlu.

Aslında Caracalla Hamamı'ndaki *caldarium*'un kubbesinin neredeyse Pantheon kubbesi kadar geniş olduğunu duymak ilginizi çekebilir. Bu, size bu hamamın büyük güzeldir yaklaşımına örnek olan olağanüstü boyutu hakkında bir fikir verecektir. Burada, normalde olmadığı bir konumda

natatio var ama burada da, diğer mekanlarla aynı eksen üzerinde. Bu, bir kenarı girintili çıkıntılı olan; sütunlarla perdelenmiş olan ilginç bir *natatio*. Bunun dışında etrafında simetrik bir biçimde yerleştirilen mekanlar var. İki yanda birer *palaestra*. Ortadaki yapı bloğunun iki yanında simetrik olarak yerleştirilmiş birbirinin eşi mekanlar var. Yani bu, Titus ve Traianus zamanında yapılan hamamlarla aynı tipte ama onlardan çok daha büyük olan bir hamam yapısıdır.

Bu modelde avluyu görüyoruz. Burada üç tarafta son derece yalın olan dış duvarlardan, *natatio*'ya, *frigidarium*'un tonoz sistemine bakıyoruz. Bunun gerisinde, gördüğünüz gibi, *caldarium*'un kubbesi var. İlginç olan ön cephesi ya da dışa taşkın yapısıyla *caldarium*'un bulunduğu cephe. Yapının bu güney cephesinin, bir dizi sütunla; parmaklık gibi sıralı sütunlarla; *caldarium*'u kapatan, aynı zamanda ona açıklık kazandıran sütunlarla diğerlerine oranla daha fazla açılmış olduğunu görüyorsunuz.

Yapının bugün ne durumda olduğunu görmemiz için birkaç resim daha görelim. Dediğim gibi, kalıntılar geniş ölçüde tuğla kaplı beton yığınlarından ibarettir. Ama yükselen tonozların bir bölümü hala yerinde. Aslında tavanlar, tonozlar olmadığı için bu resimde olduğundan daha küçük görünüyor. Ama hamamı gezen şu dört kişilik aileye bakarak, Roma'daki bu Caracalla Hamamı'nın devasa boyutları hakkında bir fikir sahibi olabilirsiniz. Bir başka görüntü; yine burada da turistler bir fikir verebilir. Dediğim gibi, bugün çok yıkık bir halde ama yine de hamam devasa boyutunun izlerini taşıyor.

Hamamı gezerken etrafta korunagelen çok az bezeme olduğunu görüyorsunuz, ama antik çağda burası bezeme doluydu. Orada burada friz parçaları görüyorsunuz. Bu *frigidarium*'un restore edilmiş hali. Böyle bir yer olduğu düşünülüyor. Hamamın bu en önemli odasında gördüğünüz gibi, üçlü geçme tonoz sistemi, beyaz mermer başlıklı gri garnitten sütunlar ve inanılmaz bir heykel sergisi olduğu düşünülüyor.

Caracalla'da kendinden önceki Domitianus gibiydi. Domitianus'un Aula Regia'sını ve oradaki devasa Dionysos ve Apollon heykellerini hatırlayın; kendisini onlarla özdeşleştirmek istiyordu. Caracalla da aynı türdendi. O da kendini geçmişin büyük kahramanlarıyla, geçmişin büyük tanrıları ile bir tutuyor, Commodus'un izinden gidiyordu. Bir anlamda kendisine model olarak Nero, Domitianus ve Commodus'u alıyor ve kendisini Hercules'e benzetiyordu.

Ve *frigidarium*'da bir Hercules heykeli bulunmuştur. Ünlü yorgun Hercules tiplemesi. Bu heykel şimdi Napoli Arkeoloji Müzesi'nde ama buluntu yeri Caracalla Hamamı'nın *frigidarium*'dur. Orada bulunduğunu kesin olarak biliyoruz. Ve bu yorgun, bıkkın bir Hercules betimlemesidir. Bu bir Roma kopyasıdır. Kopyayı yapan sanatçının adını da biliyoruz; Atinalı Glykon. Yani bu kopyayı Caracalla zamanında çalışmış Atinalı bir heykeltıraş

yapmış. Ama heykelin çok ünlü olan oijinali M.Ö. 330'larda Yunan heykeltraş Lysippus tarafından yapılmıştı. Orijinal heykel kaybolmuştur. Yani Atinalı Glykon da yine Yunan olan Lysippus'un heykelini Caracalla'nın emri üzerine kopyalamıştır.

Aslında bunun, tüm *frigidarium* dekorasyonunun teması ya da baş motifi olduğunu korunagelen bu komposit başlıktan da anlıyoruz. Yine *frigidarium*'da bulunmuş olan bu başlıkta da akanthus yaprakları arasında aynı yorgun Hercules figürü yer almaktadır. Sonuç olarak, Caracalla ile Hercules arasındaki bağlantıyı vurgulamak üzere her şey özenle planlanmış.

Mozaikler; geometrik desenli mozaikler Ostia'dakilerden çok farklı değiller. Bunlar da Caracalla Hamamı'na aittir ve bugün de hala oradadırlar. Siyah beyaz bir mozaik, biraz da renk katılmış. Geometrik desenlere olan ilgiyi gösteren bir başka bir örnek. Burada biraz da floral bezeme var. Bugün hala yerinde görülebilen bir mozaikten ayrıntı. Bir hamam binasında görebileceğiniz türden denizden sahneler betimlenmiş. Ostia'dakilere çok benziyor, ama bunların işçiliği daha iyi. Caracalla Hamamı'nın sanırım, en gösterişli mozaiği bu ve iyi korunmuş durumda. Gördüğünüz gibi, mozağin kenarı kavisli, aynı forma sahip bir mekanın zemininde, zamanın ünlü atlet ve gladyatörlerinin gerçek boyutlu resimleri veya portreleri betimlenmiş. Hiç kuşkusuz, bunlar kendi zamanlarının ünlü yıldızları, süperstarlarıydı. Kaslarını sergiliyorlar, hamama gelen herkesin kendilerini tanımlarını umuyorlardı. Buraya gelen kadınların, erkeklerin bunun başına diklip kim kimdir diye tasvirlere baktıklarını hayal edebilirsiniz.

Bu da mozağin şimdiki yerinde yani Roma'da Vatikan Müzesi'nde çektiğim bir fotoğrafı. Zamanın atlet ve gladyatörlerini betimleyen bu harika mozaikten geriye kalanları görmek için gitmeniz gereken yer orası. Mozağe bakarsanız, burada sadece zafer kazanan ya da spor yapan atletler gösterilmemiş; burada, aynı zamanda, İskender Mozaiği'nde olduğu gibi farklı renklerdeki tesseralar kullanılarak gölgeler de işlenmiş. Bu çok iyi yapılmış bir mozaik. Caracalla Hamamı için olasılıkla zamanın önde gelen mozaik sanatçıları tarafından yapılmış mükemmel yüz ifadeleri görüyoruz.

Dersi bitirmeden önce bu yüzlerden birini yakından göstermem gerekir diye düşünüyorum. Burada büyütülmüş bir örnek görüyorsunuz; hemen yanında da Caracalla'nın bir portresi. Bu bir heykel dersi değil ama özellikle portre ulaşabileceğiniz bir yerde olduğu için bunu göstermek istedim. Portre bugün New York'da Metropolitan Sanat Müzesi'nde (Museum of Art). Solda gördüğünüz gibi, çok güçlü bir Roma imparatorunun etkileyici bir portresi. Ama sanırım heykeltraşın keskin ve derin bir yüz ifadesiyle, asker tipi kısa saçlarla betimlediği Caracalla tasviri ile bu atlet ve gladyatör betimlemeleri arasında bir benzerlik var. Yani sanırım, lider olarak gücünü vurgulamak için sadece Hercules Romanus'la değil,

zamanın en büyük atlet ve gladyatörleriyle de arasında da bir bağ oluşturmaya çalışıyordu. En nihayetinde her şey boşunaydı, ama yine de bunu elde etti. Ve sanırım, bu aynı zamanda onun büyük güzeldir felsefesine sahip biri olduğunu ifade ediyor. Teşekkür ederim.

[transkript sonu]

[başa dön](#)